

OP WEG

door B. Lulofs

Wanneer u dit leest, ben ik onderweg naar Singapore, het historisch voorportaal naar de ondergang van Nederlandsch Indië.

Bijna veertig jaar geleden luidde er de bel voor de laatste Indische ronde, nadat het "officiële" Duitse oostfront de wapens had gestrekt en 1600 km verder op Oost-Borneo de Japanse troepen aan land waren gegaan. Twee plaatsen daar overschaduwden in deze dagen de gedachten van duizenden hier: Tarakan en Balikpapan.

In Tarakan zijn dingen gebeurd, waar de hele wereld geen weet van heeft, ook nu nog niet. Denken aan Tarakan is in deze uren stilstaan bij de massamoord op tweehonderd militairen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger.

Zij capituleerden nadat hun op Japans erewoord vrijgeleide in krijgsgevangenschap was beloofd; zonder dat een haar zou worden gekrenkt. Zij werden aan boord van een Japans oorlogsschip gebracht, op zee gemitrailleerd en voor de haaien gooid.

In Tarakan namen de soldaten van Hirohito afschuwelijk wraak voor de rokende puinhopen die de vernielingsploegen van de Bataafse Petroleum Maatschappij hadden nagelaten. Geen vat olie viel in Japanse handen, geen boortoren bleef overeind, geen olieleiding heel. Tarakan brandde, allesverniestigend, de aarde verschroeiend.

„Het schouwspel was ontzagwekkend. De brandende oliestromen rolden langzaam naar zee, alles verdween: wegen, huizen, steigers. Aanvallers en verdedigers vochten in een somber-rossige schemering waar het zonlicht niet doorheen vermocht te breken”.

Ik noemde Tarakan; niet alleen omdat het deze week veertig jaar geleden is dat daar de hemel rood kleurde, ook omdat er een Japanse terreur woedde waar — nogmaals — weinigen weet van hebben. Zelfs het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie niet.

„De Indische Collectie” houdt zich alleen met de Japanse BEZETTING bezig, niet met wat er aan voorafging. Formeel is dat juist. Ik ben er dan ook niet boos over, wel verdrietig. Verantwoorde geschiedschrijving is niet mogelijk zonder de aanloop, zonder het voorspel. Ik hoop — en vertrouw erop — dat dr. L. de Jong in 1984, in zijn deel II over de bezetting van Nederlandsch Indië, deze Japanse terreur in Oost-Borneo niet onbelicht zal laten.

Niet alleen in Tarakan, ook in Balikpapan, waar zich weinige weken later tonelen afspeelden waar al evenmin een geschiedenisboek van rept. Alleen een enkel gedenkschrift, zoals dat van ambtenaren van het Binnenlands Bestuur: „Achtzeventig gevangenen werden geboeid naar zee gedreven. De BB-ambtenaren Bleckmann en Proper werden op het strand onthoofd, de anderen moesten tot hun middel in het water gaan staan en werden daarna doodgeschoten”.

Oost-Borneo januari/februari 1942 is een van de vele witte plekken op de Nederlandse historische atlas. Het is vergeten verschroeiende aarde, waarbij alleen romans in de leegte voorzien.

Romans, dagboeken en brieven van hen die het tot in deze dagen van zich af proberen te schrijven: „Voor mij is het leven een nachtmerrie gebleven. Ik zit nog boordvol leed”.

Tarakan en Balikpapan zijn twee van die nooit geheilde Indische wonden die open gaan nu de hufveringwekkende herinneringen weer boven komen.

Niet alleen aan die tweehonderd vermoorde soldaten van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, niet alleen aan die onthoofde ambtenaren van het Binnenlands Bestuur en die 76 andere geëxecuteerden, de herinneringen gaan ook en vooral uit naar de vrouwen van Borneo, de ellendigen die werden verkracht, vermoord of die met hun kinderen in de hel van het oerwoud vluchten, de dood tegemoet.

Bij hen wilde ik deze week een kolom lang stil staan, op weg naar de stad waar de laatste hoop in duigen viel. Singapore.